

Atatürk'ün Ailesi, Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Atatürk'ün Soykütüğü

Mehmet Ali Öz

İstanbul, Asi Kitap Yayınları, 2017, 540 Sayfa, ISBN: 978-605-9331-43-2

Ahmet ULU*

Gazi Mustafa Kemal Atatürk hayatı gereği gibi belgelendirilemeyen detaylı şekilde araştırılmayan büyük bir insandır. Onun kendi geçmişinin araştırılması vasiyetine rağmen Harp okulundaki künye kaydından ve aile fertlerinin anlattıklarından başka ailesiyle ilgili Osmanlı dönemine ait bugüne kadar bir belge yayımlanmamıştır. Bu eksiklik nedeniyle Türk milletinin harcı olan Mustafa Kemal'e atılan iftiralara karşı savunmayı üniversitelerdeki tarih kürsüleri, Atatürk Araştırma Merkezi ya da Türk Tarih Kurumu yerine emekli bir din görevlisi olan yazar Mehmet Ali Öz vazife edinmiştir. Bu amaçla uzmanlık derecesindeki Osmanlıca bilgisinin yardımıyla oluşturulan kitap, Atatürk'ün ailesi ve soyu ile ilgili belgeleri, tarihi kayıtları incelemeyi konu edinmiştir. Kitap ulusal önderin anne ve baba tarafı soyuna ait Osmanlı arşivinde bulunan tapu tahrir defterleri, temettuat defterleri, nüfus ve maliye

* Erciyes Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Ahmetulu@live.com

defterleri, sicili ahval defterleri gibi birinci derecedeki kaynaklardan tespit edilen belgeler ve bu belgelerin yorumundan oluşmaktadır.

Tarih, gerçek tarihi belgelerle yazılarak ortaya çıkarılır. (s.22) Yazarın uzun yıllara dayanan emekleri ile ortaya çıkararak kitabı dahilinde yayımladığı son belgelerden önce Atatürk'ün anne ve babası Zübeyde Hanım ile Ali Rıza Bey'in evliliğini dahi gösteren bir belge yoktur. Araştırma sonucunda bu evlilik tarihi kayıtlara dayandırıldığı gibi Ali Rıza Bey'in doğum ve ölüm tarihleri kesin ve net olarak ortaya çıkarılmış, Mustafa Kemal'in farklı kaynaklarda birbiriyle örtüşmeyen doğum yılı da 1877 olarak netlik kazanmıştır. Yazarın bu belgelere ulaşmada gösterdiği gayret ve başarıyı, hitap ettiği ve bir yönüyle eleştirdiği akademik çevreye uygun bir dil ile aktarma konusunda gösteremediği dikkat çekiyor. Sık sık düştüğü tekrarlar ve her seferinde aynı şekilde kullandığı “soyu, sopu” tabirinden anlaşılan kelime seçimindeki özensizlik, kitabın basıma hazırlanması aşamasında yeterince hassas davranılmadığını gösteriyor.

Dört bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde Balkanlarda Türklerin yerleşme tarihleriyle ilgili kısa ve özet bilgiler yer alıyor. Buna göre MS IV. Asırda Hunların bölgeye gelmelerinden sonra IX, XI. yüzyıllara kadar Avarlar, Bulgarlar, Macarlar ile Peçenekler, Uzlar, Kumanlar bölgeye yerleşen Türk boylarındandır. Anadolu'dan ilk Türk nakli ise Osmanlılardan önce Bizans tarafından Konya civarındaki Karamanoğulları beyliğine tabi Türkmenlerin Selanik civarına yerleştirilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Osmanlılar ise bölgeyi ilk ele geçirdiği andan itibaren sistemli bir iskana tabi tutmuştur. Atatürk'ün soyunun da Balkanlarda iskan edilen Türkmen aşiret ve cemaatleri arasında bulunduğu anlaşılmaktadır.

İkinci bölümde Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım ve ailesi, soyu ve akrabaları, Selanik vilayetinde nerede yaşamış oldukları belgelerle anlatılmıştır. Zübeyde Hanım'ın Mevlevi tarikatına bağlı Sofuzadeler olarak bilinen Hacı Sofu ailesine mensup olduğu belirtilirken ailesinden gördüğü gibi dini bütün bir insan olduğu vurgulanmıştır. Annesi oğlu Mustafa Kemal'in dini bir eğitim almasını istemiştir. Uydurma belgelerle kendisine isnat edilen iftiraların doğru olmadığı evladının askeri okula kaydedilmesinden anlaşılmaktadır. Çünkü dönemin koşullarında kötü geçmişi olan birisinin askeri okullara alınması mümkün değildir. Ayrıca Zübeyde Hanım'ın Darüşşafaka'ya yaptığı yardımın vakıfnamesinde öğrenciler tarafından her sene kendisi için hatim okutulmasını istediğini görüyoruz. Bu vakıfname gibi diğer tarihi belgeleri okuyucunun önüne koyarken yazar İslam tarihine olan hakimiyetiyle Zübeyde Hanım'a atılan iftiraların dindeki yerini İslam tarihinden örneklerle geniş bir çerçevede ele almıştır.

Üçüncü bölümde Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi ile ailesi, soyu ve akrabaları hakkında bilgiler verilmektedir. Atatürk'ün kökeni belgelerle 1590 doğumlu Selanik Mevlevihanesi Postnişini Şeyh Hasan Efendi'ye kadar yedi kuşak geriye götürülebilmektedir. Bu yapılırken hem anne hem baba tarafında aynı isimde yaşları farklı insanların adlarının birbiriyle karıştırılmış olduğu kesin olarak tespit edilmiş

ve isim karışıklıkların orta%dan kaldırılmasıyla dönemin ve şahsiyetlerin net olarak anlaşılması sağlanmıştır. Atatürk'ün hem anne hem babası tarafından soyunun Mevlevi olmasından kaynaklı onun da çeşitli tarikatlere bağlı olduğu yönündeki tartışmalara değinilirken tarikatler ve Balkanlardaki durumuyla Selanik Mevlevihanesi tarihi, faaliyetleri ile ilgili doyurucu bilgiler okuyucuyla paylaşılmıştır. Baba tarafı soyunun tanınan ve köklü bir aile olmasının yanında Bab-ı Âli'de etki ve nüfuzu çok fazla olan dini ve sosyal bir kurumun idarecileri olmaları yönetim katında da saygı görmelerini sağlamıştır. Soy kütüğünde adı geçen isimlerin oluşturulan çizelgede tek sayfaya sığdırılarak verilmeye çalışılması soy kütüğünün anlaşılmasını zorlaştırmıştır.

Atatürk'ün kökeninin Selanik'te olması kitapta şehir tarihi ve kültürü üzerinde etraflıca durmayı gerektirmiştir. Şehir 567'de Avarlar, 1045 yılında Uzlar'ın eline geçmiş ardından gelen Bizans hakimiyetinden sonra Osmanlılar tarafından 1382 ve 1394 yıllarında iki kez fethedilmiştir. Fetret döneminde Venediklilere bırakılan Selanik 1430'da tekrar ele geçirilerek yaklaşık 500 yıl Osmanlı şehri olarak kalmıştır. 1492'den sonra şehrin en kalabalık nüfusunu Yahudiler oluşturmuştur. Esasında Anadolu'daki Türk şehirlerinden bir farkı olmayan Selanik milliyetçilik akımından ve Balkan savaşlarının tahribinden yoğun olarak etkilenmiştir. Jön Türk hareketi ve İttihat Terakki Cemiyeti'nin merkezi olan şehir 1908 yılında 1.415.000 kişilik nüfusuyla Osmanlı'nın İstanbul'dan sonraki ikinci büyük şehridir. Bu ata toprağının Balkan Savaşları sonunda tek kurşun atılmadan Yunanlılara teslim edilmesine karşı Atatürk'ün:" Babamın mezarını Yunan postalları çiğniyor." sözü okuyan her Türk evladının yüreğini sızlatmıştır.

Kitabın son bölümünde Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi'nin vakıflarda katiplik yaptığı yıllara ait belgeler ile Rüşumat memurluğu yaptığı yıllara ait hizmet cetveli ve emeklilik belgeleriyle hizmeti dolayısıyla ailesine bağlanan emekli maaşıyla ilgili belgeler yer alıyor. Bu belgelere dayanarak bir iddia olmaktan çıkan Atatürk'ün doğum yılının 1877 yılı olduğu gerçeği yeni tartışmalarla birlikte kitabı uzun süre gündemde tutacak gibi görünüyor. Yazara göre konuyla ilgili daha önceki araştırmalarda verilen bilgilerin çoğu belgeler yerine anı ve anlatılara dayandığından birbirini tutmamaktadır. Elde edilen son belgeler tarihin akışına bire bir uyduğu gibi bundan önceki bilgileri tamamlayıcı ve düzeltici bir rol oynamıştır.

Atatürk'ün İslam dinini milletin kendi dilinden anlayıp yaşayabilmesi için Kur-an'ı Kerim'in Türkçe meali ve tefsirini hazırlatması onu Türk milletine kötü göstermek isteyenlerin hiç gündeme getirmediği bir konudur. Ayrıca Atatürk annesinin vasiyetini öğrendikten sonra bu vasiyet gereği her sene annesi için hatim okutmuştur. Ramazan ayında ve kandillerde Çankaya Köşkü'nde saz çaldırmayıp Kuran okutması, her yıl Çanakkale şehitleri için mevlid okutması onun dini konulardaki hassasiyetini göstermektedir. Yazar sağlam bir kaynakçaya dayandırdığı kitabındaki bu bilgilerle Atatürk'ü hakkıyla savunarak amacına ulaşmıştır.

Ortaya koyduğu bilgi ve belgelerle alanda araştırma yapmak isteyenlerin önünü açacak eser başlıkta belirtildiği gibi Osmanlı arşiv belgelerine dayanmakla birlikte konuyla ilgili daha önce yazılan eserlerdeki bilgileri karşılaştırarak kapsamlı ve anlamlı değerlendirmeler sunuyor. Arşiv çalışmaları bir kenara koyulduğunda anı ve tanıklıklara dayandırılarak dönemin anlaşılmaya çalışıldığı bölümlerde Atatürk'ün özellikle babasıyla ilgili yaşantısını anlatan bir bilgiye ulaşılabilmesi merak konusudur. Zira kitabın belgelere dayandırdığı iddiası babası öldüğünde Atatürk'ün 10 yaşlarında olduğudur. Karanlıkta kalmış noktaları aydınlatmadaki tüm başarısına rağmen okuyucuda merak uyandıran bu konuda kitaptan herhangi bir bilgi edinilememiştir.

Bu kitap bir meydan okuma olarak tüm ülkenin ve özellikle tarihçilerin önünde durmaktadır. Ortaya konan bu çalışmadan sonra önümüzde iki seçenek kalıyor. Alanla ilgili uzmanlardan oluşan yetkili kurullar ya bu belgeleri kabul edip tarihi yeniden yazacaklar ya da karşısına bunların doğru ya da gerçek olmadığını gösteren yeni belgeler koyacaklar. Atatürk'ün bile kendi geçmişiyle ilgili olarak yeteri kadar bilgi sahibi olmadan ömrünü tamamladığı düşünüldüğünde bu kitap ve Mehmet Ali ÖZ sayesinde geç de olsa artık taşlar yerine oturmuştur. Kitabın muhataplarına düşen ise çalışmaya verilen emeğe saygı duyup daha çok çalışmak ve yeni araştırmalar için ilham almaktır.